

Research Article

การศึกษาวิเคราะห์การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ

An Analytical Study of Dāna as Depicted in the Vimānavatthu

พระอธิการสุรเดช ธรรมทินโน (วโรรส)^{1*}Phra Athikarn Suradet Thammadinno (Waroros)^{1*}

ARTICLE INFO

Name of Author

1. พระอธิการสุรเดช ธรรมทินโน (วโรรส)*

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

Phra Athikarn Suradet Thammadinno (Waroros)

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: medey521@gmail.com

คำสำคัญ:

ทาน; คัมภีร์วิมานวัตถุ; อานิสงส์ของการให้ทาน

Keywords:

Dāna; Vimānavatthu; The Merit of Dāna

Article history:

Received: 25/01/2023

Revised: 12/03/2024

Accepted: 21/06/2024

Available online: 30/06/2024

How to cite:

Waroros, P.S.T. (2024). An Analytical Study of Dāna as Depicted in the Vimānavatthu. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (1), 180-198.

ABSTRACT

This research article has three primary objectives: to study the concepts of Dāna, to examine the giving of material goods as found in the Vimānavatthu, and to analyze the value and merit of Dāna as depicted in the Vimānavatthu through content analysis.

The findings of the research indicate that the Vimānavatthu, a scripture of Theravāda Buddhism, discusses the practice of Dāna in terms of its benefits to individuals and society. Dāna is presented as a fundamental virtue that elevates people to a higher moral level. As a core component of society, Dāna fosters a just and harmonious community. Without the practice of Dāna, a society may become marked by competition and a lack of courtesy, leading to widespread unhappiness. Therefore, it is essential for individuals to engage in acts of sacrifice, generosity, compassion, and mutual assistance. Dāna promotes living together peacefully, which is a basic principle for a harmonious society.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการให้ทาน, เพื่อศึกษาการให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ และเพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและอานิสงส์การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ตามหัวข้อสำคัญ

ผลจากการวิจัยพบว่า ในคัมภีร์วิมานวัตถุ ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้กล่าวถึงเรื่องของการให้ทาน เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สามารถพบได้ว่าการให้ทานเป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่จะนำบุคคล ไปสู่คุณธรรมขั้นที่สูงขึ้น เพราะทานนั้นเป็นธรรมขั้นพื้นฐานของสังคม ถ้าขาดธรรมในข้อนี้ จะทำให้สังคมนั้นจะหาความสุขไม่ได้เลย สังคมจะมีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ทำให้ขาดความเอื้อเฟื้อ ดังนั้น ทุกคนควรปฏิบัติต่อกันด้วยการเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อ มีการแบ่งปันกัน มีเมตตาจิตที่ดีต่อกัน และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งทานนั้นสามารถนำมาใช้กับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นหลักธรรมเบื้องต้นนั่นเอง

1. บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแม้จะเป็นสังคมที่ ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น แต่ความมีน้ำใจ ไมตรี ช่วยเหลือ แบ่งปันก็เป็นลักษณะร่วมของคนในสังคม ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมการให้ ตามคำสอนพระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงสังคมไทยปัจจุบัน เมื่อสังคมได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความทุกข์ของคนในสังคมที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ความยากจน หรือความเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายจากสื่อต่าง ๆ ภาพที่จะเห็นตามมาก็คือคนในสังคมทุกเชื้อชาติ ศาสนา ขวนขวายที่จะให้ความช่วยเหลือตามกำลังความสามารถอันดับต้นๆคือการให้วัตถุสิ่งของด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนจึงนิยมการให้ของเป็นทาน (พระครูวิสิฐปัญญาาคม, 2555: 1)

การให้ทานนับว่าเป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่จะนำบุคคล ไปสู่คุณธรรมเบื้องต้นที่สูงขึ้นไป เพราะทานเป็นธรรมที่เป็นพื้นฐานของสังคม ไม่ว่าสังคมใด ถ้าขาดธรรมข้อนี้แล้ว สังคมนั้นจะหาความสุขไม่ได้เลย เนื่องจากมีแต่การรับ มีแต่การถือเอา มีความตระหนี่ มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ทำให้ขาดการเอื้อเฟื้อ ดังนั้น บุคคลจึง ควรปฏิบัติต่อกันในสังคมด้วยการเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน แบ่งปันกัน มีเมตตาจิตต่อกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (พระมหาเชน กิตติชโย (แสงเยี่ยม), 2552: 2)

การทำบุญด้วยการให้ทาน มีความสำคัญและมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมมาอย่างนี้ พุทธศาสนิกชนจึงควรเอาใจใส่ศึกษาให้เข้าใจ เพื่อให้การทำบุญเนื่องด้วยทานของตนมีผลมากมีอานิสงส์มาก แต่เนื่องจากว่าเรื่องทานและผลหรืออานิสงส์ของทานนี้ เป็นปัญหาที่พุทธศาสนิกชนยังไม่ได้ใส่ใจศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียดอย่างถ่องแท้ครบถ้วน และคนส่วนมากนิยมทำบุญตามประเพณีที่

ปฏิบัติสืบต่อกันมา ในการทำทานโดยทั่วไปจะเน้นถึงเรื่องการทำบุญเลี้ยงพระ ทำบุญทอดกฐินผ้าป่า ทำบุญตักบาตร ทำบุญอุทิศส่วนกุศล ทำบุญถวายสังฆทาน เป็นต้น โดยการตั้งจิตอธิษฐานว่าขอให้ได้ประสบผล ในสิ่งที่ตนปรารถนา ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า (พระมหาเชน กิตติชโย (แสงเยี่ยม), 2552: 2) โดยไม่รู้ข้อเท็จจริงในพระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องผู้เกิดในสวรรค์อยู่วิมาน เล่าการทำ ความดี ของตนในอดีต ที่ทำให้ได้ไปเกิดเช่นนั้น มีอยู่ 85 เรื่อง เช่น เรื่องปิฎุวิมานที่ 1 ว่า “ดูก่อนเทพธิดา ผู้ประดับองค์ ทรงมาลัยดอกไม้ ทรงพัศตราภรณ์สวยงาม วิมานตั้งทองของท่านโอฬาร เร็วตั้งใจ ไปได้ตามปรารถนา ท่านส่อง แสงประกาย ดังสายฟ้าแลบลอดหีบเหมเพราะบุญอะไร วรรณะของท่านจึงเป็นเช่นนี้เพราะบุญอะไร ผลนี้จึง สำเร็จแก่ท่าน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ท่าน

ดูก่อนเทพี ผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามท่านครั้งเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบุญอะไร เพราะบุญอะไรท่านจึง มีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และวรรณะของท่านจึงสว่างไสวไปทุกทิศ เทวดานั้นดีใจ ถูกท่านพระโมคคัลลานะถาม ครั้นแล้วจึงพยากรณ์ปัญหาของกรรมที่มีผลอย่างนี้ว่า

ครั้งเกิดเป็นมนุษย์ในหมู่มนุษย์ ดีฉันได้ถวายอาสนะแก่เหล่าภิกษุที่มาถึง (เรือน) ได้กราบไหว้ได้ทำอัญชลี (ประนมมือ) และได้ถวายทานตามกำลังเพราะบุญนั้น วรรณะของดีฉันจึงเป็นเช่นนี้เพราะบุญนั้น ผลนี้จึงสำเร็จ แก่ดีฉัน และโภคะทุกอย่างที่น่ารัก จึงเกิดแก่ดีฉันซ้ำแต่ท่านภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดีฉันขอบอกแก่ท่าน ครั้งเกิด เป็นมนุษย์ ดีฉันได้ทำบุญอันใดไว้เพราะบุญอันนั้น ดีฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้” (มหามกุฏราชวิทยาลัย ,2525: ชุ.วิ., 48/1/1)

จากข้อความเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ผลทานที่ได้ทำไว้ในกาลก่อน คือ การถวายอาสนะ การทำความเคารพ กราบไหว้ อัญชลี ให้ทานตามที่มีแก่พระภิกษุส่งผลให้มีผิวงาม ส่องแสงประกาย มีวิมานตั้งทองโอฬารเพราะผล บุญที่เกิดจากการนอบน้อม และการให้ทาน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนควรจะรู้และเข้าใจการให้ ทานที่สมบูรณ์และผลอานิสงส์ของการให้ทานอย่างแท้จริง จึงตั้งประเด็นศึกษาวิเคราะห์การให้ทานที่ปรากฏใน คัมภีร์วิมานวัตถุสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการให้ทาน
2. เพื่อศึกษาการให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและอานิสงส์การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกและ งานวิชาการเชิงเอกสาร (Documetary Research) มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งเน้น ลักษณะวัตถุทาน คุณค่าและอานิสงส์แห่งการให้วัตถุทานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ

2. ขอบเขตด้านเอกสารที่ให้การศึกษ ได้แก่ เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยพร้อมทั้งอรรถา ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2525 เล่มที่ 48 และเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถา ฎีกา อนุฎีกา อัตโนมัตติ รวมทั้งตำราเอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีคุณภาพเชิงเอกสาร มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยพร้อมทั้งอรรถา ฉบับมหา มจุฬาราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2525 เล่มที่ 48

2. ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถา ฎีกา อนุฎีกา อัตโนมัตติ รวมทั้งตำราเอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ศึกษาชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ตามประเด็นหัวข้อสำคัญ (Content analysis)

4. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5. เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. ผลการวิจัย

1. ทาน

คำว่า “ทาน” ที่เราทราบโดยทั่วไปนั้น หมายถึง “การให้” ได้แก่การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ของตน หรือให้ความรู้ทางโลกและทางธรรม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น รวมทั้งการเสียสละความตระหนี่ภายในจิตใจของตนเพื่อความโลภให้บรรเทาเบาบางลงไปจากจิตจากใจตน ทานเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญมาก ทานนำมาซึ่งประโยชน์ใหญ่มากมาย ทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ผู้อื่นในส่วนรวม เมื่อทานมีประโยชน์และความสำคัญดังนี้ บัณฑิตพึงศึกษาให้แจ่มแจ้งเข้าใจในเรื่องของทานที่ปรากฏในคำสอนทาง

พระพุทธศาสนา จากความหมายของท่าน พอสรุปได้ว่า ทาน คือการให้ การเสียสละ การบริจาค ซึ่งสิ่งที่เป็นวัตถุ กิเลส ความรู้ที่ดี เพื่อเกื้อกูลและสงเคราะห์ผู้อื่น เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน

“ทานหรือการให้” ในความหมายอันจริงแท้ตามพุทธศาสนาแล้ว มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. จากเจตนาทาน ได้แก่ การให้ทานโดยที่บุคคลมีศรัทธาเลื่อมใส คิดจะให้ซึ่งทานโดย แท้จริง ไร้เจตนาหวังสิ่งตอบแทน มีปัญญาตรึกตรองด้วยตน มิใช่เห็นเขาทำก็ทำตามเขาไป

2. วิริตทาน ได้แก่ การให้ทานโดยบุคคลผู้มีหิริโอตตปปะ มีความละเว้นในเบญจขันธ์ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ อันบุคคลผู้ให้ทานควรพิจารณาในทรัพย์สิ่งของที่ตนให้ทานว่า ได้มาอย่างไร บริสุทธิ์หรือไม่ หากทรัพย์นั้นได้มาโดยบริสุทธิ์ไร้ความชอบธรรม ก็จะมีได้บุญสมดังใจหมาย

3. เทยธมมทาน ได้แก่ บุคคลอันพึงมีศรัทธาในการให้ ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม สิ่งของอันทานต่าง (พระครูปัญญามุนี, 2532: 205)

บทวิเคราะห์

คำว่า “ทาน” หมายถึง “การให้” ซึ่งรวมถึงการเสียสละสิ่งของของตนเองหรือให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น และเพื่อบรรเทาความโลภในจิตใจของตน ทานเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญมาก เพราะนำมาซึ่งประโยชน์ใหญ่ทั้งส่วนตนและส่วนรวม ดังนั้น บัณฑิตควรศึกษาและเข้าใจในเรื่องของท่านตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา จากความหมายของท่านสามารถสรุปได้ว่า ทานคือการให้ การเสียสละ การบริจาค ซึ่งรวมถึงการให้สิ่งของหรือความรู้ที่ดีเพื่อเกื้อกูลและสงเคราะห์ผู้อื่น ทานยังมีส่วนช่วยในการสร้างความผูกพันและน้ำใจระหว่างบุคคลในสังคม ประเภทของท่านในพุทธศาสนา ทานแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะหลัก ได้แก่ จากเจตนาทานเป็นการให้ทานโดยที่บุคคลมีศรัทธาเลื่อมใสและคิดจะให้ทานอย่างแท้จริง โดยไม่มีเจตนาหวังสิ่งตอบแทน บุคคลนั้นใช้ปัญญาตรึกตรองและให้ทานด้วยตนเอง ไม่ได้ทำเพียงเพราะเห็นคนอื่นทำตาม วิริตทานเป็นการให้ทานโดยบุคคลที่มีหิริโอตตปปะ มีความละเว้นในเบญจศีล ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ บุคคลผู้ให้ทานควรพิจารณาว่าทรัพย์ที่ให้ทานมาจากแหล่งที่บริสุทธิ์หรือไม่ ถ้าทรัพย์นั้นได้มาโดยไม่บริสุทธิ์ จะไม่ได้บุญสมใจ เทยธมมทานเป็น การให้ทานโดยบุคคลที่มีศรัทธาในการให้ เช่น ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม และสิ่งของอื่น ๆ ที่สามารถนำมาให้ทานได้

สรุปจากการวิเคราะห์สามารถเห็นว่าทานในพุทธศาสนาไม่ได้หมายถึงแค่การให้สิ่งของแต่ยังรวมถึงการให้ความรู้และการเสียสละความโลภในจิตใจ การให้ทานอย่างแท้จริงและบริสุทธิ์ใจไม่เพียงแต่สร้างบุญให้แก่ผู้ให้ แต่ยังช่วยสร้างสังคมที่มีความสุขและสงบสุขได้

2. วัตถุประสงค์ของการให้ทาน

ทานบางอย่างเราไม่จัดเป็นการให้ทานที่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการทำทานในพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง เช่น การให้เพราะหวังอยากได้ เนื่องจากเป็นการให้ด้วยใจที่ไม่บริสุทธิ์ วัตถุประสงค์ของการให้ทาน อาจแบ่งตามลักษณะของการให้ได้ 4 อย่าง คือ

1. การให้เพื่อชำระกิเลส คือความตระหนี่ในใจของผู้ให้ ให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความขุ่นมัวแห่งจิต โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้รับจะเป็นใครก็ตาม การให้แบบนี้ได้บุญมากที่สุด ยิ่งเรามีใจที่บริสุทธิ์ และให้แก่ผู้บริสุทธิ์ มากก็จะยิ่งได้บุญมาก

2. การให้เพื่อตอบแทนคุณความดี เรียกว่า ปฏิการทาน หมายถึงการให้เพื่อตอบแทน หรือ บูชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า หรือผู้ที่มีอุปการะแก่ตน การให้แบบนี้ ผู้ให้อาจจะไม่นึกถึงบุญ แต่นึกถึงเฉพาะคุณความดีของท่าน เช่น การให้สิ่งของแก่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น การให้เพื่อบูชาคุณความดี อย่างนี้ หากผู้ให้ได้นึกถึงบุญไปด้วยจะทำให้มีผลานิสงส์มาก ยิ่งขึ้น

3. การให้เพื่อสงเคราะห์ เรียกว่า สังคหทาน หมายถึง การให้เพื่อผูกมิตรยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ในกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ไม่ว่าจะเป็นโดยส่วนตัวหรือโดยหน้าที่การงานก็ตาม โดยมุ่งที่จะให้เกิดคุณประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ

4. การให้เพื่ออนุเคราะห์ เรียกว่า อนุคหทาน หมายถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน ยากจน ด้วยจิตเมตตาสงสาร เมื่อเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าจะคนนั้นจะเป็นใคร จะมีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับตนหรือไม่ก็ตาม ก็อนุเคราะห์ช่วยเหลือกันตามกำลัง

บทวิเคราะห์

การให้ทานเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การให้ทานที่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์นั้นต้องเป็นการให้ด้วยใจที่บริสุทธิ์ ไม่หวังผลตอบแทน การวิเคราะห์เนื้อหาจะช่วยให้เข้าใจ วัตถุประสงค์ของการให้ทานที่แท้จริง โดยแบ่งออกเป็น 4 ประการตามลักษณะของการให้ทาน การให้เพื่อชำระกิเลสเป็นการให้ทานประเภทนี้มีจุดประสงค์เพื่อกำจัดความตระหนี่ในใจของผู้ให้ เป็นการเสียสละเพื่อกำจัดความขุ่นมัวในจิตใจโดยไม่คำนึงถึงว่าผู้รับจะเป็นใคร การให้ด้วยวิธีนี้จะได้บุญมากที่สุด ยิ่งผู้ให้ใจที่บริสุทธิ์และให้ทานแก่ผู้บริสุทธิ์มากเท่าใด ก็จะได้บุญมากขึ้นตามไปด้วย การให้เพื่อตอบแทนคุณความดี (ปฏิการทาน) เป็นการให้ทานประเภทนี้หมายถึงการให้เพื่อตอบแทนหรือบูชาคุณความดีของผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า หรือผู้ที่มีอุปการะแก่ตน การให้ทานในลักษณะนี้ ผู้ให้อาจจะไม่นึกถึงบุญ แต่จะนึกถึงคุณความดีของผู้รับ เช่น การให้สิ่งของแก่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ หากผู้ให้นึกถึงบุญควบคู่ไปด้วย การให้ทานแบบนี้จะมีผลานิสงส์มากยิ่งขึ้น การให้เพื่อสงเคราะห์ (สังคหทาน) เป็นการให้ทานประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อผูกมิตรและยึดเหนี่ยวน้ำใจในกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัวหรือหน้าที่การงาน โดยมุ่งเน้นที่จะให้เกิดคุณประโยชน์แก่

ผู้รับเป็นสำคัญ การให้เพื่ออนุเคราะห์ (อนุเคราะห์) เป็นการให้ทานประเภทนี้หมายถึงการให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจนด้วยจิตเมตตาตาสงสาร เมื่อเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าจะคนนั้นจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตนหรือไม่ก็ตาม การให้ทานลักษณะนี้เป็นการช่วยเหลือกันตามกำลังที่มี

สรุปการให้ทานตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ประการนี้เป็นการให้ด้วยใจที่บริสุทธิ์และมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้รับ ซึ่งการให้ทานในลักษณะนี้จะนำมาซึ่งบุญและความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ ทำให้สังคมโดยรวมเป็นสุขและสงบสุขมากยิ่งขึ้น

3. ทานในองค์ธรรมอื่น

ในทางพุทธศาสนานั้นทานเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าในตัวเอง นอกจากนี้ทานยังเป็นองค์ประกอบหลักของหลักธรรมอื่น ๆ คอยเกื้อกูลสนับสนุนองค์ธรรมอื่นให้สมบูรณ์ และเกิดคุณค่าสูงที่สุดแก่ผู้นำปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิต องค์ธรรมที่มีทานเป็นองค์ประกอบมีดังนี้

บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ องค์ประกอบแห่งบุญในการประกอบความดีหรือหลักในการทำบุญ ซึ่งมีผลเป็นประโยชน์สุขมี 3 ประการ ได้แก่ ทานมัย บุญเกิดจากความเสียสละ แจกจ่ายสิ่งของให้ผู้รับอิมกายอิมใจ, สීමมัย บุญสืบจากการฝึกอบรมกายวาจาใจ มีมารยาทสุภาพเรียบร้อย, ภาวนามัย บุญทวีคูณด้วยการฝึกขัดเกลาจิตใจให้ใสสะอาดผ่องใสและสงบจากมลทินโทษต่าง ๆ ตามที่พุทธองค์ทรงแสดงไว้ในปุญญกิริยาวัตถุสูตร

บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นเจตนา คือ สิ่งสำคัญในการประกอบประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม เป็นแนวทางแห่งการทำบุญ 10 ประการ ดังนี้ 1)ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน, 2) สීමมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล, 3) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการภาวนา, 4) อปจายนมัย บุญสำเร็จด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน, 5) เวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการชวนชวายเป็นกิจที่ชอบ, 6) ปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่น, 7) ปัตตานุโมทนา มัย บุญสำเร็จด้วยการยินดีในบุญกุศลของผู้อื่น, 8) ฌมมัสสวนมัย บุญสำเร็จด้วยการตั้งใจฟังธรรม, 9) ฌมมเทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม และ 10) ติฏฐชุกกัมม บุญสำเร็จด้วยการปรับแนวคิดให้ตรงตามหลัก (อเนก ขำทอง, 2550: 43)

บทวิเคราะห์

ความสำคัญของทานในพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าในตัวเองและเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมอื่น ๆ ในพุทธศาสนา ทานไม่เพียงแต่เป็นการให้สิ่งของหรือความรู้ แต่ยังเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตาและความกรุณา ซึ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตมีคุณค่าสูงสุด บุญกิริยาวัตถุ 3 บุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นองค์ประกอบแห่งบุญที่เป็นหลักในการทำความดีหรือทำบุญ ประกอบด้วย ทานมัยเป็นบุญที่เกิดจากความเสียสละ แจกจ่ายสิ่งของให้ผู้รับอิมกายอิมใจ สීමมัยเป็นบุญที่เกิดจากการฝึกอบรมกาย วาจา และใจ ให้มีมารยาทสุภาพเรียบร้อย ภาวนามัยเป็นบุญที่เกิดจากการฝึกขัดเกลาจิตใจให้ใสสะอาดผ่องใสและสงบจากมลทินโทษต่าง ๆ บุญกิริยาวัตถุทั้งสามนี้เป็นพื้นฐานในการสร้างบุญและความสุขที่มีผลประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและ

สังคม ตามที่พุทธองค์ทรงแสดงไว้ในปุณฺณกิริยาวัตตสูตร ปุณฺณกิริยาวัตต 10 เป็นเจตนาหรือแนวทางในการทำบุญ 10 ประการ ประกอบด้วย ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน สීමมัยบุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการภาวนาอปายนมัยบุญสำเร็จด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน เวยยาวัจจมัยบุญสำเร็จด้วยการ ขวนขวายในกิจที่ชอบ ปัตติทานมัยบุญสำเร็จด้วยการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่น ปัตตานุโมทนามัยบุญสำเร็จด้วยการ ยินดีในบุญกุศลของผู้อื่น ฐมมัสสวนมัยบุญสำเร็จด้วยการตั้งใจฟังธรรม ฐมมเทศนามัยบุญสำเร็จด้วยการแสดง ธรรม ทิฏฐุชุกัมมมัยบุญสำเร็จด้วยการปรับแนวคิดให้ตรงตามหลัก

สรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องทานในองค์ธรรมอื่นในพุทธศาสนา พบว่าทานเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่า สูงและเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ปุณฺณกิริยาวัตต 3 และ ปุณฺณกิริยาวัตต 10 เป็นแนวทางในการทำบุญ และสร้างคุณธรรมในชีวิต การให้ทานนอกจากจะเป็นการสร้างบุญให้กับตนเองแล้วยังส่งผลให้เกิดความสุขและความสงบสุขในสังคมโดยรวม การฝึกฝนและปฏิบัติทานอย่างแท้จริงจึงเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิตและสังคม อย่างยั่งยืน

4. คัมภีร์วิมานวัตต

ความเป็นมาของคัมภีร์วิมานวัตต เรื่องวิมานวัตต คือ การได้มาซึ่งวิมานนั้น เป็นเรื่องการถามตอบระหว่าง พระมหาโมคคัลลานะเถระกับเทพบุตรผู้ได้วิมานต่าง ๆ กันนั้น แม้จะปรากฏว่ามีมากมาย แต่ก็พอสรุปได้ว่าเป็น คำตอบแสดงผลดีของการทำความดี เช่น การทำอัญชลีกรรมต่อท่านผู้มีศีลบ้าง, การถวายทานบ้าง, การรักษาศีล บ้าง, การให้น้ำดื่มบ้าง, การจุดไฟเพื่อประโยชน์แก่คนไปมาในที่มืดบ้าง, การฟังธรรมบ้าง, การรักษาอุโบสถศีล บ้าง, การตั้งอยู่ในคุณธรรม เช่น ไมโครธบ้าง (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2537: 611)

ตั้งเรื่องเล่าว่า พระอรรถกถาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์ปรมัตถทีปนี (อรรถกถาวิมานวัตต) กล่าว เรื่องวิมานวัตต ไว้ว่า วันหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานะเถระได้ปลีกเร้นอยู่เกิดความคิดขึ้นมาว่า ปัจจุบันนี้ มนุษย์ทั้งหลาย เมื่อความ ถึงพร้อมแห่งไทยธรรม ความถึงพร้อมแห่งทักษิณบุคลและความถึง พร้อมแห่งเจตนา แม้ไม่มีกี่ยกพากันทำบุญ นั้น บังเกิดในเทวโลกเสวยสมบัติ ควรที่เราจาริกไปใน เทวโลกทำเทวดาเหล่านั้นเป็นพยานให้บอกผลบุญ ตามที่พวกเขาได้สั่งสมไว้และผลบุญตามที่ได้เห็น มา แล้วกราบทูลความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนั้นพระ ศาสดาของเราจักทรงแสดงผลกรรมให้ชัดเจนแก่มนุษย์ทั้งหลาย ทรงชี้แจงเรื่องบุญทั้งหลาย แม้มีประมาณ เล็กน้อยก็มีผลมากมาย โดยมี ศรัทธาความเชื่อที่ต่อเนื่องกันไปไม่ขาดสาย ทรงทำวิมานวัตตุนั้น ๆ ให้เป็นวัตตูป ปัตติเหตุเกิดเรื่องแล้วจักทรงประกาศพระพุทธศาสนาได้ยิ่งใหญ่ การสั่งสอนนั้นจะเป็นประโยชน์สุขแก่ปวงชน แก่ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ในคราวปฐมสังคายนาครั้งที่หนึ่ง พระธรรมสังคากาจารย์ได้รวบรวมเรื่องของ เทพบุตร เทพธิดาทั้งหลายผู้เกิดในวิมานนั้น มาร้อยกรองและจัดรวมไว้หมวดเดียวกัน เรียกชื่อว่า วิมานวัตต (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: ชุวิ.อ. 2-4)

4.1 โครงสร้างของคัมภีร์วิมานวัตถุ

โครงสร้างแบบแบ่งประเภท การจัดโครงสร้างของคัมภีร์วิมานวัตถุ ซึ่งได้ประมวลผู้ได้วิมาน จำนวน 48 เรื่อง และ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1)อิตถีวิมาน คือ วิมานของเทพธิดา และ 2)ปฐวิมาน คือ วิมานของเทพบุตร

โครงสร้างแบบแบ่งวรรค เมื่อจัดโครงสร้างแบบแบ่งประเภทแล้ว ก็จะได้แบ่งวิมานออกเป็นวรรค ดังนี้

1. อิตถีวิมาน แบ่งโดยย่อ มี 5 วรรค ได้แก่ 1) ปฐวรรค, 2) จิตตลตาวรรค, 3) ปาโรจฉัตตกวรรค และ 4) มัญชัญญกวรรค นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งโดยพิสดาร ได้อีกดังนี้

- ปฐวรรคมี 17 วิมาน ได้แก่ ปฐมปฐวิมาน, ทุติยปฐวิมาน, ตติยปฐวิมาน, จตุตถปฐวิมาน, กุญชรวิมาน, ปฐมนาวาวิมาน, ทุติยนาวาวิมาน, ตติยนาวาวิมาน, ปทีปวิมาน, ติลทักขินวิมาน, ปฐม ปติพพาวิมาน, ทุติย ปติพพาวิมาน, ปฐมสุณิสาวิมาน, ทุติยสุณิสาวิมาน, อุตตราวิมาน, สิริมาวิมาน และเปสการียวิมาน

- จิตตลตาวรรค มี 11 วิมาน ได้แก่ ทาสีวิมาน, ลพุมวิมาน, อาจามทายิกาวิมาน, จันฑาลวิมาน, ภัททิติกายิกาวิมาน, โสณทินนาวิมาน, อุโปสธาวิมาน, สุนิททาวิมาน, สุทินนาวิมาน, ปฐมภิกขา ทายิกาวิมาน และตุติยภิกขา ทายิกาวิมาน

- ปาโรจฉัตตกวรรค มี 10 วิมาน ได้แก่ อุฬารวิมาน, อุจจุทายิกาวิมาน, บัลลังกวิมาน, ลตา วิมาน, คุตตลวิมาน, ทัททลวิมาน, เปสวตีวิมาน, มิลลิกายิกาวิมาน, วิสาหลักชีวิมาน และปาโรจฉัตตกวิมาน

- มัญชัญญกวรรค มี 12 วิมาน ได้แก่ มัญชัญญกวิมาน, ประภัสสรวิมาน, นาควิมาน, อโลม วิมาน, กัญชิกยิกายิกาวิมาน, วิหารวิมาน, จตุริตถวิมาน, อัมพวิมาน, ปีตีวิมาน, อุจจุวิมาน, วันทนวิมาน และรัชชชุมาลาวิมาน

2. ปฐวิมาน แบ่งโดยย่อ มี 3 วรรค ได้แก่ 1)มหารถวรรค, 2)ปายาสิกวรรค และ 3)สุนิกขิตตวรรค นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งโดยพิสดาร ได้อีกดังนี้

- มหารถวรรค 14 วิมาน ได้แก่ มัญชัญญกวิมาน, เรวตีวิมาน, ฉัตตมาถนวกวิมาน, กัก กฏกรสทายกวิมาน, ทวารบาลวิมาน, ปฐมกรณวิมาน, ทุติยกรณวิมาน, ปฐมสุจิตวิมาน, ทุติยสุจิตวิมาน, ปฐมนาควิมาน, ทุติยนาควิมาน, ตติยนาควิมาน, จุฬรวิมาน และมหารถวิมาน

- ปายาสิกวรรค 10 วิมาน ได้แก่ ปฐมอคารียวิมาน, ทุติยออารียวิมาน, ผลทายกวิมาน, ปฐมอุปัสสยทายกวิมาน, ทุติยอุปัสสยทายกวิมาน, ภิกขาทายกวิมาน, ยวปาลกวิมาน, ปฐมกุนทลวิมาน, ทุติยกุนทลวิมาน และปายาสวิมาน

- สุนิกขิตตวรรค 11 วิมาน ได้แก่ จิตตลตาวิมาน, นันทวิมาน, มณีถนวิมาน, สุวัณณ วิมาน, อัมพวิมาน, โคปาลวิมาน, กัณฐกวิมาน, อเนกวัณณวิมาน, มัญชัญญกทลวิมาน, เสริสสกวิมาน และสุนิกขิตตวิมาน

วิมานวัตถุนี้รับเข้าในพระสูตร ได้แก่ “พระสูตรตันตปิฎก” และรับเข้าในขุททกนิกายสังเขกเข้าในคาถา ในสัทธรรมสมุทเทสิก 5 คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะชาดก อัပ္ภุตรัมมะ เวทลละ

สงเคราะห์เข้าในธรรมชั้นเล็กน้อยในบรรดา 84,000 พระธรรมชั้น ซึ่งพระอานนท์ คลังพระธรรมปิฎกญาไว้ว่า “ทวาสิตี พุทธโต คนที่ เทว สหสسانی ภิกขุโต จตุราสิตี สหสسانی เยเม ธมมา ปวตติโน” ธรรมเหล่านี้ได้อันข้าพเจ้า ให้เป็นไป ข้าพเจ้าเรียน ธรรมเหล่านั้น จากพระพุทธรองค์ 82,000 จากภิกษุ (พระสารีบุตรเถระ) อีก 2,000 รวม เป็น 84,000 พระธรรมชั้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: วิ.มหา. 8/826/224)

4.2 การแบ่งจัดวรรคในคัมภีร์วิมานวัตถุ เมื่อรวมอิตถิวิมานซึ่งมี 4 วรรค และปุริสวิมานที่มี 3 วรรค ก็จะเป็นโครงสร้างรวมแล้ว ได้ 7 วรรค ได้แก่ 1) ปฐมวรรค, 2) จิตตลตาวรรค, 3) ปาริจฉัตตกวรรค, 4) มัญชุกวรรค, 5) มหารถวรรค, 6) ปายาสวรรค และ 7) สุนิกจิตตวรรค

4.3 โครงสร้างที่จัดโดยวรรคและเรื่อง เมื่อนำอิตถิวิมานและปุริสวิมาน มาจัดลำดับเป็นวรรคและเรื่อง มีรูปแบบดังนี้ วรรคที่ 1 มี 17 เรื่อง, วรรคที่ 2 มี 11 เรื่อง, วรรคที่ 3 มี 10 เรื่อง, วรรคที่ 4 มี 12 เรื่อง, วรรคที่ 5 มี 14 เรื่อง, วรรคที่ 6 มี 10 เรื่อง, วรรคที่ 7 มี 11 เรื่อง

4.4 คาถาในคัมภีร์วิมานวัตถุ เมื่อนำอิตถิวิมานและปุริสวิมาน นำจัดโดยรูปแบบของคาถา ก็จะได้มี 1,500 คาถา ส่วนวรรคของวิมานวัตถุมีปฐมวรรคเป็นวรรคต้น ว่าโดยเรื่องมีเรื่องปฐมวิมาน วิมานตั้งทองเป็นเรื่องต้น วิมานวัตถุนี้มีคาถาว่า ปิณฑเต โสวณณมย เป็นคาถาต้น

บทวิเคราะห์

สำหรับคัมภีร์วิมานวัตถุสามารถดำเนินการได้โดยการแยกข้อมูลหลักๆ ออกเป็นหัวข้อสำคัญ ดังนี้ ความเป็นมาของคัมภีร์วิมานวัตถุ ด้านเนื้อหา พบว่าเป็นการถวายเป็นพระมหาโมคคัลลานะเถระกับ เทพบุตรที่ได้วิมานต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงผลดีของการทำความดีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การถวายทาน, การรักษาศีล, การฟังธรรม, และอื่น ๆ ด้านการใช้ในประวัติศาสตร์พบว่าเป็นการบอกผลกรรมของมนุษย์ให้ ชัดเจนและการสอนเรื่องบุญตามทีพระศาสดาแสดง ด้านโครงสร้างของคัมภีร์วิมานวัตถุ จำแนกประเภทของ วิมานแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ อิตถิวิมาน (เทพธิดา) และปุริสวิมาน (เทพบุตร) ด้านการแบ่งวรรคมีการแบ่ง ดังนี้ อิตถิวิมาน มี 4 วรรคย่อย ปฐมวรรค 17 วิมาน จิตตลตาวรรค 11 วิมาน ปาริจฉัตตกวรรค 10 วิมาน มัญชุกวรรค 12 วิมาน ปุริสวิมาน มี 3 วรรคย่อย มหารถวรรค 14 วิมาน ปายาสวรรค 10 วิมาน สุนิกจิตตวรรค 11 วิมาน การรวมวรรคทั้งหมด 7 วรรค คาถาในคัมภีร์วิมานวัตถุ จำนวนคาถา ทั้งหมดมี 1,500 คาถา ด้าน รูปแบบการนำเสนอมีวรรคปฐมวรรคเป็นวรรคต้น ด้านการใช้งานและประโยชน์พบว่าการสั่งสอนซึ่งเป็น ประโยชน์ต่อการสอนเรื่องบุญและการทำความดี มีการส่งเสริมความเชื่อเป็นการสร้างศรัทธาในผลของการ ทำบุญและการทำความดีในสังคม ด้านการรวบรวมและการจัดหมวดหมู่ในพระพุทธศาสนามีการรวบรวม เรื่องของเทพบุตรและเทพธิดาที่เกิดในวิมาน และการจัดหมวดหมู่ในพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในพระสูตรต้นตปิฎก และขุททกนิกาย

สรุปการวิเคราะห์ คัมภีร์วิมานวัตถุเป็นการสอนเรื่องการทำความดีและผลของการทำบุญผ่านการถวายเป็นพระมหาโมคคัลลานะเถระและเทพบุตรผู้ได้วิมาน โดยมีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจนแบ่งเป็นประเภท และวรรคต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและเข้าใจ เนื้อหาของคัมภีร์นี้มีคาถาจำนวนมากที่ใช้ในการสั่งสอนและ

ส่งเสริมศรัทธาในผลบุญของการทำความดี ทั้งนี้ คัมภีร์วิมานวัตถุเป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรตันตปิฎกและขุททกนิกายในพระพุทธศาสนา มีความสำคัญในการเผยแพร่ธรรมะและการสร้างศรัทธาให้กับประชาชนในยุคนั้นและปัจจุบัน

5. อานิสงส์ของการให้ทานในคัมภีร์วิมานวัตถุ

ประเภทของหลักธรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเท่าที่ปรากฏในคัมภีร์ ที่กล่าวถึงหลักธรรมในระดับพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ คือ อานิสงส์ของการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญจิตภาวนา ดังนี้

5.1 อิตถีวิมาน

เป็นวิมานของเทพธิดาหรือวิมานที่เป็นที่อยู่ของเหล่านางเทพธิดาประเภทของอิตถีวิมานไม่ได้แบ่งเป็นประเภท แต่แบ่งออกเป็น 4 วรรค และถ้านับเป็นเรื่องประมวลได้ 50 เรื่อง

5.2 หมวดปฐุวรรค

ว่าด้วยตั้ง ตั้งตามสาระสำคัญของปฐมปฐุวิมาน-จตุตถปฐุวิมาน ถึงอานิสงส์ของการถวายตั้งให้ภิกษุหนึ่งฉันภัตตาหาร มีทั้งหมด 17 เรื่อง

บุญกิริยาวัตถุที่ปรากฏในอิตถีวิมาน สรุปลงสาระสำคัญ ดังนี้

1) การให้ทาน (ทานมัย) ประเภทของทาน มี 2 ประเภท ดังนี้

1.1) ปาฏิบุคลิกทาน คือ การให้จำเพาะบุคคล, ทานที่ให้เจาะจงตัวบุคคลหรือให้เฉพาะแก่ บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง

1.2) สังฆทาน คือ การให้แก่สงฆ์, ทานที่ถวายแก่สงฆ์เป็นส่วนรวม หรือให้แก่บุคคล เช่น พระภิกษุหรือภิกษุณีอย่างเป็นทางการ ๑ ในฐานะเป็นตัวแทนของสงฆ์ โดยอุทิศต่อสงฆ์ ไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง

ในทาน 2 อย่างนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญสังฆทานว่าเป็นเลิศ มีผลมากที่สุด ดังพุทธ พจน์ว่า “เราไม่กล่าวว่า ปาฏิบุคลิกทานมีผลมากกว่าของที่ให้แก่สงฆ์ไม่ว่าโดยปริยายใด ๆ และได้ ตรัสชักชวนให้ให้สังฆทาน”

ตัวอย่างการให้ทาน ในปฐุวรรค อิตถีวิมาน

• เรื่องตติยวิมาน กล่าวถึงการถวายน้ำดื่มแก่พระผู้มีพระภาคของหญิงคนหนึ่ง จึงเป็นทาน มัย บำเพ็ญบุญด้วยวัตถุสิ่งของ

• เรื่องปทีปวิมาน กล่าวถึงหญิงสาวเมืองสวตถิคนหนึ่งได้ถวายประทีป คือ หล้อ

• เรื่องตลทกขนิมวิมาน กล่าวถึงหญิงสาวเมืองราชคฤห์ผู้ถวายเมล็ดงาแก่พระพุทธเจ้า

2) การรักษาศีล การฟังธรรมและการเจริญภาวนา (ศีลมัย ธัมมัสสวนมัย และภาวนามัย)

คำว่า “ศีล” มีสาระสำคัญอยู่ที่เจตนาหรือความประสงค์ที่จะเว้นหรือไม่เว้น ซึ่งเรียกว่า วิรัติ คือ (การเว้นจากทุจริต, การเว้นจากกรรมชั่ว) มี 3 ประเภท ดังนี้

1) สัมปตตวิรัติ เว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า, เว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ ประจวบโอกาส คือ ไม่ได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน ไม่ได้สมาทานสิกขาบทไว้เลย แต่เมื่อประสบเหตุที่จะทำชั่ว นึกคิดพิจารณาขึ้นได้ในขณะนั้นว่าตนมีชาติตระกูล ภัยหรือคุณวุฒิต่างนี้ ไม่สมควรกระทำการเช่นนั้นแล้วงดเว้นเสียได้ไม่ทำผิดศีล

2) สมาทานวิรัติ เว้นด้วยการสมาทาน คือ ตนได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน โดยได้รับศีล คือ สมาทานสิกขาบทไว้แล้ว ก็งดเว้นตามที่ได้สมาทานนั้น

3) สมุจเฉตวิรัติ หรือ เสตฺฆาตวิรัติ เว้นด้วยตัดขาด, ด้วยชักสะพานตัดตอนเสียทีเดียว เว้นได้เด็ดขาด คือ การงดเว้นความชั่วของพระอริยะทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรคซึ่งขจัด กิเลสที่เป็นเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้ว ไม่เกิดมีแม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลย และในวิรัติ 2 ข้อแรกยังไม่อาจวางใจได้แน่นอน วิรัติข้อที่ 3 จึงจะแน่นอนสิ้นเชิง (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: อง.ทก. 20/275/77)

ตัวอย่างของผู้รักษาศีล ฟังธรรม และปฏิบัติธรรมในปฐุมิมาน มีดังนี้

- เรื่องอุตตราวิมาน กล่าวถึงธิดาของปุลณเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ ได้รักษาศีลอุโบสถศีล ฟังธรรม และปฏิบัติธรรมจนบรรลุสุกัทธาคามีผล

- เรื่องสิริมาวิมาน กล่าวถึงนางสิริมาซึ่งเป็นหญิงโสเภณีชาวเมืองราชคฤห์ ได้ฟังธรรม จากพระผู้มีพระภาคเจ้า จนได้บรรลุโสดาปัตติผล และได้ถวายสลากภัตแด่พระสงฆ์อีกด้วย

- เรื่องเปสการียวิมาน กล่าวถึงธิดาของนายช่างหูกชาวเมืองพาราณสี ได้เจริญวิปัสสนา กรรมฐาน จนบรรลุโสดาปัตติผล

ตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นการกล่าวถึงทั้งการรักษาศีล การฟังธรรมและการปฏิบัติธรรม คือ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อชี้ให้เห็นว่าบุคคลผู้ประพฤติตนตามหลักบุญกิริยาวัตถุในแต่ละข้อนั้น ก็ย่อมให้อานิสงส์ต่างกันไป เพียงแต่ระดับที่เสวยบุญจะเหมือนกัน คือ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ส่วนอายุขัยก็อยู่ที่เหตุของแต่ละบุคคลประกอบอีกส่วนหนึ่งด้วย

5.3 หมวดจิตตลตาวรรค

ว่าด้วยสวนจิตรลดาของเหล่าเทวดา หมายถึง สวนจิตรลดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งนี้ตั้งตามสาระสำคัญของทาสีวิมาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ 1 ของวรรค มี 11 เรื่อง

บุญกิริยาวัตถุที่ปรากฏในจิตตลตาวรรค สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1) การเจริญกรรมฐาน (ภาวนามัย) มี 2 เรื่อง คือ เรื่องทาสีวิมานและสนิททาวิมาน คำว่า “การปฏิบัติธรรม” หมายถึง การปฏิบัติกรรมฐาน ดังนี้

1.1) สมณะกรรมฐานหรือสมณภวณา คือ การงานเป็นที่ตั้งแห่งความสงบใจหรือการ ผีอกบรมจิตให้เกิดความสงบ โดยมีวิธีปฏิบัติ 40 อย่าง หากปฏิบัติได้เพียงวิธีใดวิธีหนึ่งก็ทำให้ จิตใจสงบลงได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เจริญอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าออกเป็นอารมณ์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: ที.ปา. 11/397/290)

2) วิปัสสนากรรมฐานหรือวิปัสสนาภวณา คือ การงานเป็นที่ตั้งแห่งความรู้แจ้งเห็นจริง หรือการผีอกบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงตามสภาพที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กายและ ใจ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: อง.ทุก. 20/275/77) วิธีปฏิบัติก็มีหลายอย่าง เช่น กำหนดรูปนามเป็นไตรลักษณ์ 3 คือ กำหนดเห็นรูปนามเป็น ทุกข์ ไม่เที่ยง เป็นสิ่งไม่ใช่ตัวตน เราเขา สัตว์ บุคคล (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: ชุ.ธ. 25/30/50.

2) การให้ทาน ฟังธรรมและรักษาศีล (ทานมัย ฌัมมัสสวนมัย และสีลมัย) มี 6 เรื่อง

2.1) ลขุมวิมาน กล่าวถึงนางลขุม่าได้รักษาศีล ให้ทาน และปฏิบัติธรรมจนกระทั่งบรรลุ โสดาปัตตผล

2.2) ภัททิตถิกาวิมาน กล่าวถึงอุบาสิกาชื่อภัททิตถิกา ได้ฟังธรรม รักษาอุโบสถศีลประจำ และได้ถวายทานแก่พระอัครสาวกทั้งสอง

2.3) โสณทินนาวิมาน กล่าวถึงอุบาสิกาชื่อโสณทินนา ได้ฟังธรรม รักษาอุโบสถศีลประจำ และได้ถวายทานแก่พระสงฆ์ด้วยความเคารพ

2.4) อุโบสถาวิมาน กล่าวถึงหญิงชาวเมืองสาเกต ได้ให้ทานแด่พระอริยสงฆ์ด้วยความ เคารพ ได้รักษาศีลอุโบสถและได้ปฏิบัติธรรมเจริญกรรมฐาน

2.5) สุนิททาวิมาน กล่าวถึงหญิงชาวเมืองราชคฤห์ ได้ให้ทานแด่พระอริยสงฆ์ด้วยความ เคารพ ได้รักษาศีลอุโบสถและได้ปฏิบัติธรรมเจริญกรรมฐาน

2.6) สุตินนาวิมาน กล่าวถึงหญิงชาวเมืองราชคฤห์ ได้ให้ทานแก่พระอริยสงฆ์ด้วยความ เคารพ ได้รักษาศีลอุโบสถและได้ปฏิบัติธรรมเจริญกรรมฐาน

อย่างไรก็ตาม ในข้อ 2) ถึง 6) มีข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณลักษณะในการให้ทานของคนดี นั้น ประกอบด้วยองค์ 5 อย่าง คือ ให้ทานด้วยศรัทธา, ให้ทานด้วยความเคารพ, ให้ทานตามกาลสมัย, ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ และ ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: อง.ปญจก. 22/192/123.

5.4 หมวดปาริฉัตตถาวรค

ว่าด้วยดอกปาริชาติ ชื่อนี้ตั้งตามชื่อเรื่องมี 10 เรื่อง

บุญกิริยาวัตถุที่ปรากฏในจิตตถาวรค สรุปลสาระสำคัญ ดังนี้

1) ทานมัย

• เรื่องอุฬารวิมานกล่าวถึงหญิงสะใภ้ชาวเมืองราชคฤห์มีศรัทธาในการทำบุญให้ทานและได้ถวายขนมแด่พระมหาโมคคัลลานเถระ จัดเป็นทานมัย

- เรื่องอุจจุทายิกาวิมาน ได้ถวายท่อนอ้อยแก่พระมหาโมคคัลลานเถระ จัดเป็นทานมัย
  - เรื่องวัตถุตมทายิกาวิมาน กล่าวถึงหญิงผู้ถวายผ้าเนื้อดีเยี่ยม จัดเป็นทานมัย
- 2) รักษาศีล (ศีลมัย) เอกโปสถวิมาน กล่าวถึงหญิงผู้รักษาอุโบสถศีล 1 วัน
- 3) เวยยาวัจจมัย เรื่องอปรกรรมาธิตวิมาน กล่าวถึงหญิงคนหนึ่งที่ยกตนช่วยเหลือคนอื่น จัดอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ 10 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการชวนชวน รับใช้ หรือให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น ๆ

5.5 หมวดมัยชิฎฐกวรรค

ว่าด้วยแก้วผลึกสีแดง มีจำนวน 12 เรื่อง

บุญกิริยาวัตถุที่ปรากฏในมัยชิฎฐกวรรค สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) มัยชิฎฐกวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงผู้ถวายดอกสาละเป็นคนชาวกรุงสาวดี ได้นำดอกสาละอันสมบูรณ์ไปโปรยลงบนพุทธอาสน์ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ จัดเป็นทานมัย
- 2) ปภัสสรวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่เทพธิดาที่เป็นคนชาวกรุงราชคฤห์เพราะถวายพวงมาลัยดอกมะลิและน้ำอ้อยแก่พระมหาโมคคัลลานเถระขณะที่ยกตนพิณฑบาตแต่ไม่มีเวลาจะนั่งฟังอนุโมทนาจากพระเถระ จัดเป็นทานมัย
- 3) นาควิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงคนหนึ่งชาวเมืองพาราณสีผู้ถวายผ้าคู่หนึ่งแก่พุทธเจ้า และได้ฟังธรรมเทศนา จัดเป็นทานมัยและธัมมัสสวนมัย
- 4) อโกลมวิมาน วิมานที่มีรัศมีสว่างไปทุกทิศที่เกิดขึ้นแก่นางอโกลมผู้ถวายขนมกุมมาสแห่ง จัดเป็นทานมัย
- 5) กัญชิกทายิกาวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่ภรรยาของหมอบุคคลหนึ่งในหมู่บ้านอันธกวินทะ นางเห็นพระอานนท์มาขึ้นบิณฑบาตหน้าบ้าน และรู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงอาพาธด้วยโรคลมในพระอุทร มีพระประสงค์จะเสวยน้ำข้าว นางจึงจัดน้ำข้าวใสมาตรด้วยความปิติใจ จัดเป็นทานมัย
- 6) วิหารวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงผู้อนุโมทนาการถวายวิหาร สหายของนาง วิสาขามหาอุบาสิกา ชาวกรุงสาวดี เพราะได้อนุโมทนาการสร้างวิหารถวายสงฆ์ จัดเป็นปัตตานุโมทนาบุญสำเร็จด้วยการร่วมอนุโมทนา
- 7) จตุรติวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิง 4 นาง ผู้ถวายดอกไม้ต่างชนิดกัน ต่างถวาย ดอกไม้ต่างสีต่างพันธุ์ แก่ภิกษุผู้ที่ยกตนพิณฑบาตทั้ง 4 รูป จัดเป็นทานมัย
- 8) อัมพวิมาน วิมานที่เกิดแก่หญิงชาวกรุงสาวดี ผู้ถวายวัดสวนมะม่วง จัดเป็นทานมัย

9) ปีติวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงอุบาสิกาชาวกรุงราชคฤห์ เข้าตรู่วันหนึ่งนางได้นำดอกบวบขม 4 ดอก จะไปบูชาพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่ ไปยังไม่ทันถึงถูกแม่โคขวิดจนเสียชีวิต จัดเป็นทานมัย

10) อุจฉวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงผู้ถวายท่อนอ้อยแด่พระมหาโมคคัลลานเถระ ถูกแม่ตัวผู้ไม่มีศรัทธา ทุ่มด้วยก้อนดินจนเสียชีวิต จัดเป็นทานมัย

11) วันทวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงชาวกรุงสาวัตถี นางได้กราบไหว้สมณะที่ เดินทางผ่านหมู่บ้านของนางเพื่อไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค จึงเกิดศรัทธากราบลงแล้วยื่นประคอง อัญชลีไว้เหนือศีรษะ จนภิกษุเหล่านั้นเดินลับตาไป จัดเป็นอุปายนมัย บุญสำเร็จด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นการบูชาบุคคลผู้ควรบูชากราบไหว้

12) รัชชุมลวิมาน วิมานที่เกิดขึ้นแก่หญิงชาวกรุงสาวัตถีผู้กราบไหว้สักการะ เคารพพระพุทธเจ้า เพราะได้พบพระผู้มีพระภาคขณะทีนางกำลังผูกคอตายเพื่อหนีสภาพคนใช้ที่ถูก นายผู้หญิงคิดว่าทုပ်ติดอยู่เป็นประจำ เมื่อได้ฟังอนุพุททิกถาและอริยสัจ 4 ภายหลังยอมกลับไปรับใช้ ตามเดิม และทำให้นายหญิงและชายได้ฟังธรรมจากพระพุทธองค์ด้วย จัดเป็นอุปายนมัย ด้วยการกราบไหว้พุทธเจ้า, ธรรมสสวนมัย ได้ฟังธรรมจากพุทธเจ้า และธรรมเทศนามัย ได้บอกกล่าวกับนายหญิงและชาย

บทวิเคราะห์

ในการศึกษาหลักธรรมจากคัมภีร์วิมานวัตถุ โดยมุ่งเน้นไปที่อานิสงส์ของการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญจิตภาวนา สามารถทำได้โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพจากตัวอย่างที่ได้รับรวบรวมจากคัมภีร์ ซึ่งประกอบด้วยหลายเรื่องในแต่ละหมวดของวิมาน ดังนี้ ขั้นตอนการวิเคราะห์ การแยกประเภทหลักธรรม การให้ทาน (ทานมัย) การรักษาศีล (ศีลมัย) การเจริญจิตภาวนา (ภาวนามัย) การฟังธรรม (ธรรมสสวนมัย) การชวนช่วยช่วยเหลือคนอื่น (เวทย์วิจจมัย) การร่วมอนุโมทนา (ปัตตานุโมทนามัย) การอ่อนน้อมถ่อมตน (อุปายนมัย) การบูชาบุคคลผู้ควรบูชา (อุปายนมัย) การบอกกล่าวธรรมะ (ธรรมเทศนามัย) การแยกตัวอย่างตามประเภทหลักธรรม

การให้ทาน (ทานมัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน ปฐวรรคได้แก่ การถวายน้ำดื่ม, ถวายประทีป, ถวายเมล็ดงา จิตตลตาวรรคได้แก่ การรักษาศีล, ให้ทาน, ปฏิบัติธรรม ปาริฉัจตถวรรคได้แก่ ถวายขนม, ถวายท่อนอ้อย, ถวายผ้าเนื้อดี มัญชิภูฏถวรรคได้แก่ การถวายดอกสาละ, ถวายพวงมาลัยดอกมะลิ, ถวายผ้าคู่, ถวายขนมกุมาสแห่ง, ถวายน้ำข้าว, อนุโมทนาการถวายวิหาร, ถวายดอกไม้, ถวายสวนมะม่วง, ถวายดอกบวบขม, ถวายท่อนอ้อย

การรักษาศีล (ศีลมัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน จิตตลตาวรรคได้แก่ การรักษาศีลอุโบสถ ปาริฉัจตถวรรคได้แก่การรักษาศีลอุโบสถ 1 วัน การเจริญจิตภาวนา (ภาวนามัย) ปฐวรรคได้แก่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จิตตลตาวรรคได้แก่ การเจริญกรรมฐาน

การฟังธรรม (ธัมมัสสวนมัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน ปฐมวรรคได้แก่ การฟังธรรมและปฏิบัติธรรม

การชวนชวายเป็นเพื่อนคนอื่น (เวยยาวัจจมัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน ปาโรจัตตกวรรคได้แก่ การชวนชวายเป็นเพื่อนคนอื่น

การร่วมอนุโมทนา (ปัตตานุโมทนามัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน มัญชิฎฐกวรรคได้แก่ การอนุโมทนาการสร้างวิหาร

การอ่อนน้อมถ่อมตน (อปจายนมัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน มัญชิฎฐกวรรคได้แก่ การกราบไหว้สมณะ

การบูชาบุคคลผู้ควรบูชา (อปจายนมัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน มัญชิฎฐกวรรคได้แก่ การกราบไหว้พุทธเจ้า

การบอกกล่าวธรรมะ (ธัมมเทศนามัย) ที่มาในคัมภีร์เมื่อวิเคราะห์ตามวรรคพบใน มัญชิฎฐกวรรคได้แก่ การบอกกล่าวธรรมะให้ผู้อื่นฟัง

วิเคราะห์เนื้อหาของแต่ละตัวอย่างตามประเภทหลักธรรม โดยมุ่งเน้นการเปรียบเทียบอานิสงส์หรือผลของการปฏิบัติ เช่น การให้ทานประเภทต่าง ๆ มีอานิสงส์อย่างไร ทานที่ถวายเฉพาะบุคคล (ปาฏิบุคลิกทาน) เทียบกับทานที่ถวายแก่สงฆ์ (สังฆทาน) การรักษาศีลประเภทต่าง ๆ มีผลแตกต่างกันอย่างไร การเจริญจิตภาวนาแบบสมณะกับวิปัสสนาให้ผลอย่างไร การฟังธรรมและการปฏิบัติธรรมให้ผลอย่างไรในชีวิตจริง การช่วยเหลือผู้อื่นมีผลต่อสังคมอย่างไร การร่วมอนุโมทนากับการสร้างวิหารมีผลเช่นไร การอ่อนน้อมถ่อมตนและการกราบไหว้ผู้มีคุณธรรมให้ผลอย่างไร

การวิเคราะห์เชิงลึก เป็นต้นว่า การให้ทาน (ทานมัย) ในปฐมวรรค ได้แก่ การถวายน้ำดื่มซึ่งผลจากการถวายน้ำดื่มคือการได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีความสะดวกสบายและมีน้ำดื่มที่บริสุทธิ์ การถวายประทีปซึ่งผลจากการถวายประทีปคือการมีแสงสว่างในชีวิต ไม่มีความมืดมิด การถวายเมล็ดงาซึ่งผลจากการถวายเมล็ดงาคือการมีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ ไม่มีความขาดแคลน ในจิตตลตาวรรค ได้แก่ การให้ทานควบคู่กับการรักษาศีลและการปฏิบัติธรรมซึ่งผลคือการได้บรรลุโสดาปัตติผลและได้เกิดในสวรรค์ชั้นสูง ในปาโรจัตตกวรรค ได้แก่ การถวายนมซึ่งผลคือการมีชีวิตที่ยืนยาวและแข็งแรง การถวายท่อนอ้อยซึ่งผลคือการมีชีวิตที่หวานชื่นและอุดมสมบูรณ์ ในมัญชิฎฐกวรรค ได้แก่ การถวายดอกสาละซึ่งผลคือการมีความมั่งคั่งและเป็นที่ยกย่อง การถวายพวงมาลัยดอกมะลิซึ่งผลคือการมีความบริสุทธิ์และสดใส การรักษาศีล (ศีลมัย) ในจิตตลตาวรรค ได้แก่ การรักษาศีลอุโบสถซึ่งผลคือการมีจิตใจที่สงบสุขและไม่มีความเดือดร้อน ปาโรจัตตกวรรค ได้แก่ การรักษาศีลอุโบสถ 1 วัน ซึ่งผลคือการได้รับความเคารพนับถือจากผู้อื่นและมีชีวิตที่สงบสุข การเจริญจิตภาวนา (ภาวนามัย) ในปฐมวรรค ได้แก่ การเจริญวิปัสสนากรรมฐานซึ่งผลคือการเห็นความจริงของสังขารและการบรรลุธรรมชั้นสูง ในจิตตลตาวรรค ได้แก่ การเจริญกรรมฐานซึ่งผลคือการมีจิตใจที่สงบและสามารถมองเห็นความจริงของชีวิต การวิเคราะห์นี้จะช่วยให้

เห็นภาพชัดเจนขึ้นถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติตามหลักธรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า "อานิสงส์ของการให้ทานในคัมภีร์วิมานวัตถุ" เป็นหลักธรรมสำคัญที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้ปฏิบัติ สร้างความสงบสุขในสังคมผ่านการเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความสามัคคีและมีน้ำใจต่อกัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ โดยการให้ทานหรือ "ทานมัย" ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาพระมหามหาวินิธ ปุริสุตโตโม (2561) ซึ่งมีข้อค้นพบว่าการให้ทานถือเป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลบุญสูงสุด พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญการให้ทานในรูปแบบสังฆทานว่าเป็นเลิศ มีผลมากที่สุด การให้ทานไม่เพียงแต่เป็นการแบ่งปันทรัพย์สินสิ่งของ แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตใจให้เกิดความเมตตาและการปล่อยวาง ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องสูงที่พุทธศาสนิกชนควรยึดถือและปฏิบัติตาม

ความสัมพันธ์ของการทำทานและการเสวยผลบุญจากการวิเคราะหวิมานวัตถุ พบว่าบุคคลที่ทำทานย่อมได้รับผลบุญและเกิดในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ตามบุญกุศลที่ได้ทำไว้ การให้ทานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การถวายน้ำดื่ม การถวายประทีป และการถวายเมล็ดงา ล้วนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำทานและการเกิดในสวรรค์ การทำบุญให้ทานจึงไม่ไร้ผล แต่เป็นการสะสมบุญกุศลที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้เสวยสุขในภพภูมิที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาเชน กิตติชโย (แสงวงษ์), (2552) ซึ่งแสดงผลกระทบในเชิงสังคมพบว่า การให้ทานยังส่งผลต่อความสงบสุขในสังคม การเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสามัคคี การทำทานช่วยให้เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน การพัฒนาคุณธรรมในระดับบุคคลย่อมส่งผลให้สังคมมีความสุขสงบและเป็นสุข (พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ), 2562; พระครูวินัยธรสัญญาชัย ญาณวีโร (ทิพย์โอสถ) และคณะ, 2562)

การอุทิศส่วนบุญและการเกื้อหนุนนอกจากการทำบุญให้ทานจะมีอานิสงส์ในตัวของมันเอง ยังส่งผลในการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล การให้ทานจึงเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดการเกื้อหนุนจนเจือ ทั้งต่อบุคคลทั่วไป นักบวช และสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้เกิดการอุปการะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูปัญญามูณี (2532) และการศึกษาของ พระมหามหาวินิธ ปุริสุตโตโม (2561) ที่พบว่าการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาถือว่าการศึกษาและปฏิบัติหลักบุญกิริยาวัตถุในเรื่องของทาน ถือเป็นการปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นของพุทธศาสนาอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เป็นการแสดงถึงความศรัทธาและการยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติทานจึงเป็นวิธีหนึ่งในการสร้างสมบุญกุศลและพัฒนาตนเองให้มีจิตใจที่บริสุทธิ์และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาเชน กิตติชโย (แสงวงษ์) (2552)

6. สรุป

การให้ทานเป็นการพัฒนาคุณภาพจิตและคุณภาพชีวิตไปสู่คุณธรรมเบื้องสูงขึ้นไป ทานเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมเกิดความสงบสุขอันเกิดจากความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามโอกาสเหมาะสม บุคคลผู้ทำบุญให้ทานแล้วย่อมได้เกิดในสวรรค์ ซึ่งมีปรากฏในวิมานวัตถุที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของการทำทานแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ตามบุญกุศลที่ได้ทำทั้งในอดีตและปัจจุบัน เรื่องวิมานวัตถุนี้มีจุดหมายก็เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่า การทำบุญให้ทานย่อมไม่ไร้ผล ผู้ที่ให้ทานย่อมเกิดในสวรรค์อย่างแน่นอน นอกจากการทำบุญให้ทานจะมีอนิสงส์ต่าง ๆ แล้วยังส่งผลในการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลอีกด้วย การให้ทานจึงได้ชื่อว่าเป็นหลักธรรมสำหรับก่อให้เกิดการเกื้อหนุนจุนเจือ ทั้งบุคคลทั่วไป นักบวช และสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้เกิดการอุปการะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในฐานะพุทธศาสนิกชนนั้น การศึกษาและปฏิบัติหลักบุญกิริยาวัตถุในเรื่องของทาน ถึงจะได้ชื่อว่าเป็นปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นของพุทธศาสนาอย่างถูกต้องสมบูรณ์

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า "อนิสงส์ของการให้ทานในคัมภีร์วิมานวัตถุ" เป็นหลักธรรมสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะการสร้างความสุขในสังคมผ่านการเสียสละและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ข้อความยังชี้ให้เห็นว่าการทำทานหรือ "ทานมัย" มีผลให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลบุญสูงสุดและมีคุณธรรมเบื้องสูง นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์วิมานวัตถุที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำทานและการเกิดในสวรรค์ โดยอธิบายว่าผู้ที่ทำทานจะได้รับผลบุญและเกิดในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ตามบุญกุศลที่ได้ทำไว้ อีกทั้งยังแสดงถึงความสัมพันธ์ของการทำทานและผลกระทบเชิงสังคมว่าการทำทานช่วยให้เกิดการเกื้อกูลกันในระดับบุคคลและชุมชน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ส่งเสริมการทำทานในสังคม: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมและแคมเปญเพื่อส่งเสริมการทำทานในชุมชนและสังคม เพื่อสร้างสังคมที่มีความสามัคคีและมีน้ำใจต่อกัน การสร้างแคมเปญที่เน้นเรื่องการเสียสละและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมเหล่านี้ในสังคม

2. การศึกษาและเผยแพร่หลักธรรม: สถาบันการศึกษาและวัดควรมีการจัดการเรียนการสอนและการเผยแพร่หลักธรรมเกี่ยวกับการทำทานและอนิสงส์ของการทำทานให้กับพุทธศาสนิกชน เพื่อให้มีความเข้าใจและยึดถือในการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของการทำทานในระดับชุมชน: ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของการทำทานในระดับชุมชน โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับความสามัคคีและความสงบสุขใน

ชุมชน การศึกษานี้สามารถใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากชุมชนต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบ

2.การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการทำทานต่าง ๆ: ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการทำทานต่าง ๆ เช่น การถวายน้ำดื่ม การถวายประทีป และการถวายเมล็ดงา เพื่อวิเคราะห์ว่าแต่ละรูปแบบมีผลกระทบและอานิสงส์อย่างไรบ้าง และมีผลกระทบต่อบุคคลและชุมชนในด้านไหนมากที่สุด

8. เอกสารอ้างอิง

พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ), พระครูวิจิตรศีลาจาร และ สิทธิโชค ปาณะศรี. (2562). ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในสังคมยุคปัจจุบัน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรณ*, 6(5), 2302-2315.

พระครูปัญญาภินิ. (2532). *มงคลที่ป็นีแปล*. กรุงเทพมหานคร: ทวีพิมพ์ดี.

พระครูวิสิฐปัญญาคม. (2555). *ศึกษาวัฒนธรรมการให้ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรสัจชัย ญาณวีโร (ทิพย์โอสถ), พระมหาบุญสมบัตินุญเรือง, พระมหาเจริญ กตปถุญ (กระพิลลา), สมิตไธโร อภิวัฒน์อมรกุล และ กมล บุตรชาวี. การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร วิชาการล้านนา*, 8(2), 52-62.

พระมหาเชน กิตติชโย (แสงเยี่ยม). (2552). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอานิสงส์ของท่านในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาหมอวินทร์ ปุริสุตโตโม. (2561). การบำเพ็ญทานตามแนวมงคลสูตรในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารปัญญา*, 25(2), 1-10.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2525 เล่มที่ 48*. มหามกุฏราชวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร.

แม่ชีกาญจนา เตรียมธนาโชค. การท่องเที่ยวสู่แดนพุทธภูมิตามหลักบุญกิริยาวัตถุ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 14(1), 109-119.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2537). *พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

อเนก ขำทอง. (2550). *ธรรมศึกษาขั้นตรี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

